

Виклики у кадровому забезпеченні Вищої ради правосуддя

У цьому матеріалі ми аналізуємо актуальні проблеми відбору членів Вищої ради правосуддя (ВРП), недоліки у вимогах до проведення конкурсних процедур та інші ризики, які можуть зумовити ситуацію з повторним блокуванням ВРП.

За підтримки:

Виконавець:

Цей документ підготовлено за підтримки Швеції. Зміст документа є винятковою відповідальністю ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив» та не обов'язково відображає позицію Швеції.

Вища рада правосуддя — незалежний конституційний орган державної влади та суддівського врядування, який діє для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів.

До основних повноважень ВРП належить:

1. внесення подання Президенту України про призначення судді на посаду;
2. забезпечення здійснення дисциплінарного провадження щодо судді;
3. надання згоди на затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом;
4. ухвалення рішень про звільнення судді з посади, тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, переведення судді з одного суду до іншого, а також здійснення інших повноважень.¹

¹ [Конституція України, ст. 131](#); [Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII, ст. 3.](#)

ВРП складається з 21 члена. З них:

- › 10 обирає з'їзд суддів України (з-поміж суддів чи суддів у відставці);
- › 2 призначає Президент України;
- › по 2 члени обирає Верховна Рада України, з'їзд адвокатів України, всеукраїнська конференція прокурорів, з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ. Також до складу ВРП за посадою входить Голова Верховного Суду.

Члени ВРП обираються (призначаються) на 4 роки. Одна й та сама особа не може обіймати посаду члена ВРП два строки поспіль.

ВРП є повноважною за умови обрання (призначення) щонайменше 15 членів, серед яких більшість становлять судді (включаючи суддів у відставці), та складення ними присяги.

Сучасний контекст

Станом на кінець листопада 2025 року [до складу ВРП входить 17 членів](#), а 4 посади залишаються вакантними: 2 — за квотою з'їзду суддів України й 2 — за квотою з'їзду адвокатів України.

І хоча [Закон України «Про Вищу раду правосуддя»](#) (Закон) вимагає, щоб з'їзд суддів України, з'їзд адвокатів України, всеукраїнська конференція прокурорів, з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ з метою обрання членів ВРП проводилися не пізніше ніж за два місяці до дня закінчення строку повноважень відповідного члена ВРП, на практиці не всі суб'єкти обрання (призначення) дотримуються цієї вимоги.

У 2025 році ВРП понад пів року, починаючи з березня, працювала на межі кворуму — у складі 15 членів — через закінчення повноважень двох членів за квотою з'їзду суддів України та незаповнення вакансій за квотами з'їзду суддів України, з'їзду адвокатів України та Президента України.²

У жовтні 2025 року Президент призначив 2 членів ВРП за своєю квотою, конкурс на які тривав з листопада 2024 року. До цього ці посади були вакантними понад 3 роки.

² [Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році, с. 26.](#)

Представництво адвокатури у ВРП відсутнє вже майже 4 роки. Останній з'їзд адвокатів України³ відбувся у лютому 2019 року, на якому було обрано 2 членів ВРП; вони достроково склали свої повноваження за власним бажанням у січні 2022 року.

У вересні 2022 року Рада адвокатів України прийняла рішення про скликання з'їзду адвокатів України та затвердила його порядок денний, до якого, зокрема, включила питання призначення членів ВРП.⁴ Однак, [за інформацією Національної асоціації адвокатів України](#), проведення з'їзду планується після завершення воєнного стану.

Проблемні аспекти проведення конкурсних процедур

Відбір кандидатів до ВРП проводиться відповідно до вимог Закону на конкурсних засадах за критеріями професійної компетентності, етики та доброчесності.

Для обрання члена ВРП з'їздом суддів України, з'їздом адвокатів України, з'їздом представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ або всеукраїнською конференцією прокурорів кандидат подає необхідні документи до ВРП не пізніше ніж за **30 днів** до проведення відповідного з'їзду чи конференції.

Після завершення прийняття документів секретаріат ВРП надсилає їхні копії до Етичної ради.⁵ Етична рада, розглянувши подані документи та провівши співбесіди, надає органу, який скликає відповідний з'їзд або конференцію, висновок щодо відповідності кожного кандидата критеріям професійної етики та доброчесності, а також список кандидатів, рекомендованих для обрання на посаду члена ВРП. Список має містити таку кількість кандидатур, яка **щонайменше вдвічі перевищує кількість вакантних посад членів ВРП**.

При цьому, якщо рекомендованих кандидатів менше, ніж вимагає Закон, оголошується новий конкурс.⁶

³ Вищий орган адвокатського самоврядування України, який скликається Радою адвокатів України не рідше одного разу на три роки.

⁴ [РАУ ухвалила рішення про скликання Шостого з'їзду адвокатів України. Національна асоціація адвокатів України. 2022.](#)

⁵ Етична рада утворюється з метою сприяння органам, що обирають (призначають) членів ВРП, у встановленні відповідності кандидата на посаду члена ВРП критеріям професійної етики та доброчесності.

⁶ [Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII, ч. 8 ст. 9.](#)

Тобто Закон вимагає, щоб Етична рада за результатами відбору формувала **загальний список кандидатів**, рекомендованих для обрання на посаду члена ВРП, **кількість яких має бути щонайменше вдвічі більшою за кількість вакантних посад.**

Для порівняння: під час відбору на зайняття вакантних посад до іншого ключового органу суддівського врядування — Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС), а також до Конституційного суду України (КСУ) — законодавець застосовує інший підхід.

Зокрема, Закон України «Про судоустрій та статус суддів» передбачає, що конкурсна комісія проводить добір кандидатів на посаду члена ВККС, які відповідають критеріям доброчесності та професійної компетентності, з розрахунку не менше 2 кандидатів на одну вакантну посаду.⁷

Відповідно до Закону України «Про Конституційний суд України», якщо за результатами оцінювання Дорадчою групою експертів⁸ кількість кандидатів, які відповідають критеріям високих моральних якостей та визнаного рівня компетентності у сфері права, становить менше ніж 2 особи на одну вакантну посаду судді КСУ, оголошується новий конкурсний відбір.⁹

Таким чином, добір кандидатів на вакантні посади до ВККС і КСУ здійснюється з розрахунку не менше ніж 2 особи на кожну окрему вакантну посаду, без прив'язки до загальної кількості таких посад, на відміну від моделі формування списку кандидатів для ВРП.

Вимога Закону щодо формування загального списку кандидатів, рекомендованих Етичною радою для обрання на посаду члена ВРП, у кількості щонайменше вдвічі більшій за кількість вакантних посад, на практиці призводить до труднощів з її реалізацією.

У цьому контексті показовою є ситуація з відбором кандидатів на 2 посади члена ВРП за квотою з'їзду суддів України, співбесіди з якими проводилися у лютому 2025 року.

6 березня [Етична рада повідомила](#), що завершила відбір і затвердила список кандидатів, рекомендованих для призначення. [За результатами оцінювання](#) 2

⁷ [Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII, ч. 5 ст. 95.](#)

⁸ Дорадча група експертів утворюється з метою сприяння суб'єктам призначення суддів КСУ в оцінюванні моральних якостей і рівня компетентності у сфері права кандидатів на посаду судді КСУ.

⁹ [Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII, ст. 10–8.](#)

кандидатів визнано такими, що відповідають критеріям професійної етики та доброчесності, а 5 — такими, що не відповідають.

Однак у зв'язку з тим, що кількість рекомендованих кандидатів виявилася меншою, ніж передбачає Закон, виникла необхідність у проведенні нового конкурсу.

Тобто за чинної редакції частини 8 статті 9 Закону суб'єкт обрання (призначення) — з'їзд суддів України — на підставі згаданого рішення Етичної ради не має можливості заповнити навіть одну вакантну посаду члена ВРП.

Варто зазначити, що за останні 11 років ВРП двічі припиняла свою діяльність. У наступні роки існує ризик повторної зупинки, оскільки для формування повного складу їй бракує майже чверті членів.

Крім того, у серпні 2026 року закінчуються повноваження 3 членів ВРП — за квотами з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ і Верховної Ради України. У січні 2027 року одночасно вакантними стануть 8 посад членів ВРП за квотою з'їзду суддів України.

Ще однією проблемою у відборі членів ВРП є вкрай короткий строк, встановлений Законом, протягом якого Етична рада повинна провести відбір кандидатів. Цей процес включає розгляд поданих документів, результатів спеціальної перевірки та інформації з відкритих джерел, проведення співбесіди з відібраними кандидатами та формування списку кандидатів для рекомендації суб'єктам обрання (призначення) членів ВРП. На практиці Етична рада часто не встигає здійснити перевірку кандидатів в межах такого стислого строку.¹⁰

Отже, недоліки у законодавчому регулюванні процедур відбору членів ВРП, незаповнення (несвоєчасне заповнення) вакантних посад окремими суб'єктами обрання (призначення), а також очікуване вивільнення значної кількості посад у 2026–2027 роках у сукупності створюють ризики повторного блокування діяльності ВРП.

¹⁰ [Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році, с. 25.](#)

Рекомендації

Внести зміни до Закону України «Про Вищу раду правосуддя», передбачивши:

1. в абзаці другому частини 8 статті 9 — за аналогією з процедурами відбору кандидатів на вакантні посади до ВККС і КСУ — встановити, що список кандидатів, рекомендованих Етичною радою для обрання на посаду члена ВРП, має формуватися з розрахунку не менше двох кандидатів на одну вакантну посаду;
2. збільшення строків, наданих Етичній раді для проведення відбору кандидатів на посади члена ВРП, з метою забезпечення якісного та своєчасного оцінювання та уникнення затягування всієї процедури обрання (призначення) членів ВРП.